

Salman
Rushdie

Deti polnoci

Salman Rushdie
DETI
POLNOCI

Z angličtiny přeložil
OTO HAVRILA

slovart

Copyright © Salman Rushdie, 1981
All rights reserved.
Slovak Edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava, 2010
Translation © Oto Havrila, 2010

ISBN 978-80-8085-979-4

S FINANČNOU PODPOROU MINISTERSTVA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek prostriedkami, či už elektronickými alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

*Zafarovi Rushdiemu,
ktorý sa napriek očakávaniu
narodil popoludní*

Úvod

V roku 1975 som vydal svoj prvý román *Grimus* a rozhodol som sa, že za zálohu sedemsto libier sa pokúsim čo najlacnejšie dostať do Indie a ostanem tam, kým sa mi neminú všetky peniaze. Počas tejto cesty, keď som sa autobusom trmácal aj pätnásť hodín a prespával po skromných nocľahárňach, vznikli *Deti polnoci*. V tom roku sa India stala jadrovou veľmocou, Margaret Thatcherovú zvolili za predsedníčku Konzervatívnej strany, zavraždili zakladateľa Bangladéša šejka Mudžíba, v Stuttgarte postavili pred súd zločineckú skupinu Baadera a Meinhofovej, Bill Clinton sa oženil s Hillary Rodhamovou, zo Saigonu evakuovali posledných Američanov a zomrel generál Franco. V Kambodži Červení Kméri písali krvou rok nula. Vyšiel Doktorowov *Ragtime*, David Mamet napísal *Amerického bizóna* a Eugenio Montale dostal Nobelovu cenu. Indiru Gándhiovú usvedčili krátko po mojom návrate z Indie z volebného podvodu a týždeň po mojich dvadsiatych ôsmych narodeninách vyhlásila výnimočný stav a uzurpovala si mimoriadne právomoci. Bol to začiatok dlhého obdobia temna, ktoré sa skončilo až v roku 1977. Hneď mi bolo jasné, že pani G. sa akýmsi spôsobom stala ústredným bodom mojich vtedy ešte hmlistých literárnych plánov.

Už dlhšie som chcel napísať román o detstve, v ktorom by som vychádzal zo spomienok na roky strávené v Bombaji. Keď som sa do sýtosti napil z indického prameňa, vy-

myslel som ambicióznejší plán. Spomenul som si na vedľajšiu postavu chlapca menom Salím Sinái, ktorý sa narodil v polnočnom zrode indickej nezávislosti a kedysi sa objavil v teraz už pochovanom náčrte mŕtvo narodeného románu s názvom *Súper*. Len čo sa Salím stal stredobodom môjho nového projektu, pochopil som, že rámec príbehu sa vďaka hodine jeho narodenia značne rozšíri. Ak mal tvoriť s Indiou dvojicu, bolo potrebné vyrozprávať príbeh oboch dvojčiat. Salím, ktorý sa odjakživa snažil pochopiť podstatu vecí, mi tiež naznačil, že všetko, čo sa v moderných indických dejinách odohralo, sa stalo vlastne kvôli nemu; že za dejiny, za život svojho dvojčata-národa ako si *môže len on*. Vďaka tomuto neskromnému cieľu získal román svoj charakteristický hlas, komicky priebojný, neúnavne zhovorčivý, a ako dúfam, v čoraz tragickejších prepiatych tvrdeniach rozprávača aj čoraz dojímavejší. Z chlapca a krajiny som napokon urobil niečo ako jednovaječné dvojčatá. Keď sadistický učiteľ zemepisu Emil Zagallo na hodine „zemepisu človeka“ prirovnáva Salímov nos k Dakkhinskému polostrovu, jeho krutý žart zraňuje, samozrejme, aj mňa.

Od začiatku som narážal na množstvo problémov, väčšinou literárnych, ale aj neodbytné praktických. Po návrate z Indie som sa ocitol na mizine. Bolo mi jasné, že román bude dlhý a nezvyčajný, jeho napísanie mi zaberie kopu času, a pritom som nemal toľko peňazí, aby som sa mohol venovať len písaniu. Musel som sa vrátiť do sveta reklamy. Pred odchodom do Indie som približne rok pracoval ako reklamný textár v londýnskej pobočke agentúry Ogilvy & Mather, ktorej zakladateľ David Ogilvy nás poučil nesmrtelným výrokom, že „zákazník na rozdiel od vašej ženy nie je idiot“, a ktorej kreatívnym riaditeľom (a mojím šéfom) bol Dan Ellerington, človek s údajne rumunským pôvodom a pomerne výstrednou angličtinou, takže podľa jednej veselej firemnej legendy mu museli násilím zabrániť prezentovať pred mliekarenskou marketingovou komisiou

pokračovanie propagačnej kampane vedenej pod slávnym heslom „Drink a pint of milk a day“, ktoré malo vychádzať z úžasného, očividne rumunského sloganu „Mlieko je chutnejšie ako soľ“. V tých menej vypätých časoch bola firma Ogilvy ochotná zamestnávať niekoľko výstredných kreatívcov na čiastočný úväzok a podarilo sa mi ju presvedčiť, aby ma znovu prijala ako jedného z týchto šťastlivcov. Pracoval som dva-tri dni v týždni a o prácu som sa viac-menej delil s iným podobne zamestnaným textárom, spisovateľom Jonathanom Gathornom-Hardym, autorom knihy *Vzostup a pád britskej pestúanky*. V piatok večer som sa vždy vrátil z kancelárií agentúry neďaleko Waterloo Bridge domov do Kentish Town, dlhým horúcim kúpeľom som zmyl zo seba týždenné bahno biznisu a premenil sa – aspoň som si to nahováral – na románopisca. Keď dnes spomínam na tie časy, som aj trochu hrdý, ako veľmi som bol vtedy oddaný literatúre, ktorá mi dodala duševných síl, aby som dokázal odolať lichôtkam nepriateľom tohto príslubu. Sirény reklamných krajín spievali sladko a zvodne, ale ja som myslel na Odysea, ktorý sa priviazal ku sťažňu, a akosi sa mi podarilo nezmeniť smer.

Na druhej strane reklama ma naučila disciplíne a prinútila ma riešiť najrôznejšie úlohy, ktoré predou mnou vystali, a tak som sa od tých čias díval na písanie ako na prácu, ktorú treba urobiť, a odopieral som si všetky (no, skoro všetky) pôžitky umeleckého temperamentu. Spomínam si, že práve za písacím stolom v reklamnej agentúre ma premkol strach, že stále neviem, aký názov dám svojmu novému románu. Aby som problém vyriešil, niekoľko hodín som prestal vymýšľať kampane na šľahačkové torty („Naughty but nice“), mliečne čokoládové tyčinky Aero („Irresistibubble“) a denník *Daily Mirror* („Look into the *Mirror* tomorrow – you’ll like what you see“). Nakoniec mi ostali dva názvy, medzi ktorými som sa nevedel rozhodnúť: *Deti polnoci* a *Polnočné deti*. Písal som ich na stroji vedľa seba dovtedy, až som pochopil, že žiadna súťaž nebude, lebo *Polnoč-*

né deti je názov banálny a *Deti polnoci* dobrý. Keď som vedel, aký bude mať kniha nadpis, lepšie som ju chápal a aspoň o čosi ľahšie sa mi potom aj písalo.

Pri iných príležitostiach som už hovoril o svojej po-dlžnosti voči ústnym rozprávačským tradíciám Indie a tiež voči dvom veľkým „indickým“ prozaikom, Jane Austenovej a Charlesovi Dickensovi – Austenovej som vďačný za portréty výnimočných žien spútaných dobovými spoločenskými konvenciami, žien, ktorých indické náprotivky som dobre poznal; Dickensovi za jeho úžasné zahrňajúce mesto, ktoré tak pripomína Bombaj, a za jeho schopnosť umiestniť legendárne postavy a surrealistické obrazy do prenikavo od-pozorovaného, priam hyperrealistického prostredia, z ktorého akoby organicky vyrastali komické a fantastické prvky jeho diela a stávali sa nie únikom z reálneho sveta, ale jeho potvrdením. Neraz som sa už vyjadroval aj o svojom zámere vytvoriť literárny idiolekt, ktorý by umožnil zmiešať rytmy a myšlienkové schémy indických jazykov s charakteristickými osobitosťami „hindoangličtiny“ a „bambaje“, mnohojazyčného pouličného slangu Bombaja. Čitateľ si určite všimne, že v románe som sa snažil poukázať aj na to, ako sa naša pamäť neraz pošmykne a všeličo skreslí.

Na tomto mieste by som sa však rád poďakoval skutočným ľuďom, ktorí ma inšpirovali k vytvoreniu knižných hrdinov: mojej rodine, mojej *aji*, pestúnke, slečne Mary Menezesovej a kamarátom z detstva. Môjho otca postava Ahmeda Sináího tak rozhnevala, že sa so mnou niekoľko mesiacov nerozprával; potom sa rozhodol, že mi „odpusť“, čo ma tak napajedilo, že som sa niekoľko mesiacov ne-bavil ja s ním. Väčšmi som sa obával matkinej reakcie, tá však hneď pochopila, že je to „len príbeh – Salím nie si ty, Amína nie som ja, všetko sú to len literárne postavy“, čím dokázala, že zo svojho zdravého sedliackeho rozumu má oveľa väčší osoh než otec z anglickej literatúry, ktorú vyštudoval na Cambridgeskej univerzite. Aj moja sestra Samín, ktorú ako malé dievčatko naozaj volali Hrdzavá opička, bola

spokojná s tým, ako som spracoval pôvodný materiál, hoci sama bola jeho súčasťou. Nevieť presne, ako reagovali moji kamaráti z detstva a spolužiaci Aríf Tajabálí, Darab a Fudli Taljarchánovci, Keith Stevenson a Percy Karandžia, ale musím im poďakovať, že svojou troškou (aj keď nie vždy tou najlepšou) prispeli k postavám Sonnyho Ibrahíma, Oka, Pomády, Tučka Percea a Gágora Keitha. Postava Evie Burnsovej sa zrodila z Austrálčanky Beverly Burnsovej, prvého dievčaťa, ktoré som v živote pobožkal: skutočná Beverly však nebola žiadna kráľovná bicykla a potom, čo sa vrátila do Austrálie, som s ňou naisto stratil kontakt. Majsterka v plávaní Maša Miovičová čiastočne vďačí za svoj vznik skutočnej Alenke Miovičovej, no pred niekoľkými rokmi mi jej otec napísal zo Srbska list, v ktorom sa vyjadril k *Deťom polnoci* a trochu ma schladil vyhlásením, že jeho dcéra si vôbec nespomína, že by sa so mnou počas svojho detstva v Bombaji stretla. Tak už to býva. Medzi obdivovanú a obdivovateľa padá tieň.

Pokiaľ ide o moju druhú matku Mary Menezesovú, ktorá v skutočnosti nikdy nemilovala zamestnanca revolučne riadeného súkromného sanatória, ani nekradla novonarodené deti, dožila sa sto rokov, nikdy sa nevydala a vždy ma nazývala svojím synom, bola negramotná, hoci rozprávala siedmimi či ôsmimi jazykmi, takže knihu nečítala, ale jedného popoludnia roku 1982 mi v Bombaji povedala, že je hrdá na to, aký zožala úspech. Ak aj mala nejaké námietky voči tomu, čo som jej postavu prinútil robiť, nespomenula ich.

Román som dopísal v polovici roku 1979 a poslal svojej priateľke a redaktorky Liz Calderovej do vydavateľstva Jonathan Cape. Neskôr som sa dozvedel, že prvý lektorský posudok bol stručný a jednoznačne negatívny. „Kým autor nezvládne románovú formu, mal by sa sústrediť na písanie poviedok.“ Liz požiadala o druhý posudok, a tentoraz som mal viac šťastia, lebo druhá lektorka, Susannah Clappová, bola nadšená, rovnako ako ďalšia významná vy-

davateľská osobnosť, redaktorka Catherine Carverová. Liz knihu kúpila a krátko po nej aj Bob Gottlieb z amerického vydavateľstva Alfred A. Knopf. Z reklamnej agentúry som potom odišiel. (Ešte predtým som odišiel z Ogilvy & Mather do firmy Ayer Barker Hegemann.) „Hm,“ povedal kreatívny riaditeľ, keď som mu odovzdal výpoveď, „takže chcete vyšší plat?“ Vysvetlil som mu, že to už takto ďalej nejde, že jednoducho v súlade so zákonom podávam výpoveď, aby som sa mohol na plný úväzok venovať písaniu. „Rozumiem,“ povedal, „chcete *oveľa* vyšší plat.“ Ale v ten večer, keď *Deti polnoci* získali Bookerovu cenu, mi poslal blahoprajný telegram, v ktorom okrem iného napísal: „Jeden z nás to niekam dotiahol.“

Vďaka redakčných zásahom Liz Calderovej som sa varoval prinajmenšom dvoch vážnych chýb. V rukopise vystupovala druhá „komentujúca“ postava, v zákulisí pôsobiaca novinárka; Salím jej posielal strany so svojím životným príbehom, ktorý zároveň predčítava „mocnej výrobky čalamád“ Padme. Všetci, čo vo vydavateľstve knihu čítali, sa zhodli na tom, že táto postava je zbytočná, a som veľmi rád, že som ich radu počúvol. Liz mi tiež pomohla rozťať jeden zamotaný uzol, pokiaľ ide o časový sled udalostí. V pôvodnom rukopise príbeh preskočil z indicko-pakistanskej vojny v roku 1965 na koniec bangladéšskej vojny, potom sa oblúkom vrátil k Salímovej úlohe v tomto konflikte, dobehol sám seba pri kapitulácii pakistanskej armády a potom pokračoval ďalej. Liz mala pocit, že v texte je priveľa časových posunov, ktoré narúšajú čitateľovu pozornosť. Súhlasil som teda s chronologickým preskúpaním príbehu, a aj v tomto prípade som veľmi rád. Prácu vynikajúceho redaktora neraz zatláča do úzadia jeho vlastná skromnosť, no bez Liz Calderovej by *Deti polnoci* určite nemali úroveň, akú napokon vďaka nej dosiahli.

Vydanie románu sa niekoľkokrát odložilo pre sériu štrajkov, ale nakoniec vyšiel v Londýne začiatkom apríla 1981 a šiesteho apríla sme s mojou prvou manželkou Clarissou

Luardovou usporiadali v malej galérii nášho priateľa Tonyho Stokesa v Langley Court neďaleko Covent Garden menšiu oslavu. Dodnes mám pozvánku, ktorú som si založil do prvého autorského výtlačku románu, a spomínam si, aký veľký kameň mi spadol zo srdca. Keď som knihu dokončil, túžil som, že som konečne napísal niečo dobré, ale nebol som si istý, či budú mať taký názor aj iní, a povedal som si, že ak sa kniha nebude páčiť, bude to znamenať, že zrejme neviem, ako má vyzeráť dobrá knižka, a nemal by som márneť čas jej spisovaním. Veľa teda záviselo od prijatia románu, ale recenzie boli našťastie priaznivé; preto som bol v ten jarný večer v Covent Garden v takej povznesenej nálade.

N Západe *Deti polnoci* čítali skôr ako fikciu, zatiaľ čo v Indii považovali román za pomerne realistický, priam historický. („Tú vašu knihu som mohol napísať aj ja,“ povedal mi jeden čitateľ, keď som v roku 1982 prednášal v Indii. „Dobre poznám všetko, o čom v nej píšete.“) No priaznivo ju prijali takmer všade a načisto mi zmenila život. Jedným z čitateľov, ktorých neoslovila, bola Indira Gándhiová, ktorá v roku 1984, tri roky po vydaní – vtedy už bola opäť ministerskou predsedkyňou –, podala žalobu, lebo som ju vraj jednou vetou v románe očiernil. Tá veta sa nachádzala v predposlednom odseku 28. kapitoly s názvom Svadba, kde Salím stručne opisuje život pani Gándhiovej. Znela takto: „Povrávalo sa, že mladší syn pani Gándhiovej Sandžaj vyčítal matke, že otca zanedbávala a tým mu privodila smrť, a že ju tým vraj držal v hrsti a ona mu potom nič nedokázala odprieť.“ Možno si povieť, veď to nie je nič zvláštne a nedá sa to ani porovnať s tým, za čo politici s hrošou kožou zvyčajne žalujú spisovateľov, a je to čudná voľba *casus belli* v knihe, ktorá podrobila Indiru zničujúcej kritike za nespočetné zločiny z obdobia výnimočného stavu. Koniec koncov, to bolo niečo, o čom sa vtedy v Indii a v indickej tlači veľa hovorilo, písalo a pretriasalo, len čo podala žalobu za nactiutrhánie („Veta, ktorej sa bojí pani Gándhiová,“ tak znel jeden nadpis na titulnej strane novín.). Nikoho iného však nezažalovala.

Moja kritika pani Gándhíovej znepokojovala ešte pred vydaním knihy právnikov z vydavateľstva Jonathan Cape, a preto ma požiadali, aby som svoje tvrdenia vysvetlil v liste. S vysvetlením boli spokojní – okrem jednej vety, ktorá, ako som napísal, sa dá len ťažko zdôvodniť, lebo sa síce týka troch osôb, ale dve z nich sú už po smrti a treťou je človek, ktorý ma chce žalovať. Ale pretože som inkriminovanú vetu zreteľne charakterizoval ako informáciu, o ktorej som sa dopyčul, a písalo sa o nej už aj predtým, tvrdil som, že nám nič nehrozí. Právnici súhlasili; o tri roky neskôr sa pani Gándhiová pokúsila práve túto jediná vetu ako Achillovu päťu románu napadnúť. Podľa môjho názoru to nebola náhoda.

Prípad sa nikdy nedostal na súd. Zákon o nactiutrhání je z právneho hľadiska vysoko odbornou záležitosťou, kde sa nerozlišuje medzi ohováraním a písaním o ohováraní, takže z právneho hľadiska sme sa previnili. Pani Gándhiová nežiadala odškodné, len to, aby sa spomínaná veta neobjavila v ďalších vydaniach knihy. Jediná obrana, ktorá nám ostávala, bola veľmi riskantná: museli by sme argumentovať, že pani Gándhiová konala počas výnimočného stavu natoľko ohavne, že ju nemožno ďalej pokladať za charakternú osobu, a preto ju ani nie je možné očierniť. Inými slovami, museli by sme ju de facto sami postaviť pred súd za jej zločiny. Ak by však britský súd nakoniec odmietol uznať, že predsedníčka indickej vlády je bezcharakterná osoba, ocitli by sme sa, úprimne povedané, v poriadnej kaši. Nečudo, že vydavateľstvo sa do tejto stratégie nehrnulo – a keď sa ukázalo, že pani Gándhiová je ochotná potvrdiť, že iné námietky voči knihe nemá, súhlasil som s urovnaním sporu. Ak vezmeme do úvahy, o čom sa píše v tých kapitolách *Detí polnoci*, v ktorých sa hovorí o výnimočnom stave, bolo to z jej strany koniec koncov úžasné priznanie. Videlo sa mi, že ak je ochotná niečo také pripustiť, len tým potvrdzuje, že spomínané obdobie sa mi podarilo v románe celkom

výstižne opísať. Reakcie na dohodu neboli v Indii pre ministerskú predsedníčku priaznivé. Niekoľko týždňov nato prišiel naozajstný šok: 31. októbra 1984 ju zabil jeden z jej sikhských osobných strážcov. „Dnes prežívame smútok my všetci, ktorí milujeme Indiu,“ napísal som vtedy do novín. Napriek našim sporom som myslel vážne každé jedno slovo.

Dnes je to už dávna minulosť. Čiastočne ju tu vyťahujem preto, lebo som sa od začiatku obával, že zahrnúť podobnú krátkodobu „háklivú“ tému do románu je do istej miery riskantné – nie však z právneho, ale z *literárneho* hľadiska. Vedel som, že téma pani Gándhíovej a výnimočného stavu prestane byť raz aktuálna, nikoho už nebude vzrušovať, a vravel som si, že v tej chvíli to hodnotu románu zníži, pretože stratí silu aktuálnosti, alebo naopak zvýši, lebo keď pominie aktuálnosť, vynikne literárna stavba románu a azda ju čitatelia aj lepšie ocenia. Preto som spokojný, že záujem o *Deti polnoci* neutícha ani dvadsaťpäť rokov po tom, čo uzreli svetlo sveta.

V roku 1981 sa Margaret Thatcherová stala predsedníčkou britskej vlády, v Iráne prepustili amerických rukojemníkov, postrelili prezidenta Reagana, v celej Británii vypukli rasové nepokoje, postrelili pápeža, do Španielska sa vrátila Picassova *Guernica* a zavraždili egyptského prezidenta Sadata. V tom roku vyšla kniha V. S. Naipaula *Medzi veriacimi* a romány *Vlajka pre úsvit* Roberta Stona a *Králik je bohatý* Johna Updika. Tak ako všetky diela aj *Deti polnoci* sú plodom určitého okamihu dejín, ktorý ich poznačí a utvára tak, že autor o tom často ani netuší. Som veľmi rád, že aj v týchto úplne odlišných časoch pôsobí ako kniha, ktorú stojí za prečítanie. Ak obstoí v skúške niekoľkých ďalších generácií, možno naozaj pretrvá. Ja už pri tom nebudem. Som však rád, že som bol svedkom, ako zdoláva prvú prekážku.

Salman Rushdie, Londýn, 25. december 2005

PRVÁ KNIHA

DIERA V PLACHTE

Narodil som sa v Bombaji... kedysi dávno. Nie, to nestačí, tomu dátumu sa nevyhnem: narodil som sa 15. augusta 1947 na súkromnej pôrodníckej klinike doktora Narlikara. Lenže kedy presne? Aj to je dôležité. Takže: v noci. Nie, musím byť oveľa... Úderom polnoci. Ručičky hodín ma pri príchode na svet privítali úctivo zopätými dlaňami. Ale no tak, neokúňaj sa, len to pokojne povedz: na svet som vypadol presne v tej chvíli, keď India získala nezávislosť. Lapanie dychu. A za oknom ohňostroj a jasajúce davy. O niekoľko sekúnd nato si môj otec zlomil prst na nohe, no jeho úraz nebol ničím v porovnaní s tým, čo sa prihodilo mne, obklopenému tmou, lebo tá magická tyrania zdvorilo salutujúcich ručičiek ma záhadným spôsobom pripútala k dejinám a moje osudy boli už navždy previazané s osudmi mojej vlasti. Nasledujúce tri desaťročia nebolo pred nimi úniku. Jasnovidci predpovedali môj príchod, noviny ho vynášali do nebies, politici ho potvrdzovali. Len mňa sa nikto na nič nepýtal. Ja, Salím Sinái, ktorého neskôr častovali kadejakými menami – Smrkáč, Flakatý, Plešivec, Ňucháč, Budha, ba aj Mesiačik –, som nadobro uviazol v pradiwe Osudu, čo pre mňa aj v tých najlepších časoch znamenalo veľké nebezpečenstvo. A to som si vtedy nevedel ešte ani utrieť nos.

No teraz sa čas míňa (lebo mi už nie je na nič). Čochvíľa budem mať tridsaťjeden rokov. Aspoň dúfam. Ak mi to

dovolí moje rozpadávajúce sa, nadmieru vyťažené telo. Nemôžem však dúfať, že si zachránim život, ba nemôžem rátať ani s tisíc a jednou nocou. Musím pracovať rýchlo, rýchlejšie ako Šeherezáda, ak má mať môj život nakoniec nejaký zmysel – áno, zmysel. Priznávam: nadovšetko sa bojím absurdity.

A pritom je toľko príbehov, celý kopec príbehov, ktoré vám musím vyrozprávať, taká nesmierna je motanica navzájom prepletených životov, udalostí, zázrakov a chýrov, tak dôkladne sa prelína nepravdepodobné s prírodným! Som žrút životov; a aby ste ma poznali, aby ste poznali čo len jednu časť mojej bytosti, budete musieť zhltnúť aj všetky ostatné. Strávené davy vo mne do seba strkajú a vrážajú; a ja, vedený iba spomienkou na veľkú bielu plachtu so zhruba okrúhlym otvorom, ktorý mal priemer asi dvadsať centimetrov a bol vystrihnutý uprostred, krčovito sa držiac sna o tom deravom, zmrzačenom štvorci plátna, ktorý je mojím talizmanom, mojím zázračným sezamom, sa musím pustiť do ťažkej lopoty a odznova zlátať svoj život od chvíle, keď som naozaj začal, to znamená približne tridsať-dva rokov pred niečím takým zrejmým, takým *súčasným*, ako je moje narodenie, ovládané hodinami a poznačené zločinom.

(Tá plachta je náhodou takisto poškrvená – troma kvapkami starej, vyblednutej červene. Ako sa píše v Koráne: *Čítaj v mene Pána, svojho Stvoriteľa, ktorý stvoril človeka z kvapky krvi.*)

Jedného kašmírskeho rána začiatkom jari roku 1915 sa môj dedo Adam Azíz chcel pomodliť a pritom buchol nosom o zmrznutú hrudu zeme. Z ľavej nosnej dierky mu vypadli tri kvapky krvi, v zimnom vzduchu razom stuhli a premenené na rubíny mu ležali pred očami na modlitebnom koberčeku. Pomaličky sa narovnával, až so zdvihnutou hlavou opäť kľáčal, a zistil, že skupenstvo zmenili aj slzy, čo mu vyhrkli z očí; a v tej chvíli, keď si z mihalníc štíti-

vo utieral diamanty, zaumienil si, že už nikdy nepobozká zem kvôli nejakému bohu alebo človeku. To rozhodnutie v ňom však zanechalo diery, prázdne miesta v nejakej životne dôležitej vnútornej komôrke, a vydalo ho napospas ženám a dejinám. Hoci nedávno ukončil štúdium medicíny, spočiatku si to neuvedomil, vstal, zvinul koberček do hrubej cigary, strčil si ho pod pravú pazuchu a jasným, diamantmi nezakaleným pohľadom prešiel údolie.

Svet znovu ožil. Údolie sa po zimnej ťarchavosti v ľadovej škrupe predobalo na otvorené, vlhké a žlté priestranstvo. Pod zemou čakala na svoj čas nová tráva; hory sa na leto utiahli do svojich horských zotavovní. (V zime, keď sa údolie scvrklo pod ľadovým príkrovom, hory sa stiahli okolo mesta na jazere a zlovestne cerili zuby.)

Vtedy ešte nestál vysielací stožiar a nad ulicami Šrínagaru a jazerom sa stále týčil Šankaráčárjov chrám, malý čierne pluzgierik na olivovosivom kopci. Vtedy sa na brehu jazera ešte nerozťahoval vojenský tábor, úzke horské cesty neupchávali nekonečné hady maskovaných nákladia-kov a džípov, za hrebeňmi hôr za mestečkami Bārámúla a Gulbárg sa neskrývali vojaci. Vtedy ešte cestujúcich nestrieľali ako vyzvedačov za to, že si fotili mosty, a okrem obývaných člnov na jazere, patriacich Angličanom, sa údolie nezmenilo ani napriek všetkým jarným obnovám od čias ríše Veľkých Mogulov; ale oči môjho deda, ktoré mali ako všetko ostatné na ňom dvadsaťpäť rokov, videli všetko inak... a začal ho svrbieť nos.

Prezradím vám tajomstvo dedovho odlišného pohľadu na svet: predchádzajúcich päť rokov, päť jarí, strávil ďaleko od domova. (Tá hruda, hoci bola jej prítomnosť dôležitá, ako sa tak krčila pod náhodným záhybom koberčeka, bola v podstate len katalyzátorom.) Teraz, keď sa vrátil, videl všetko scestovanými očami. Namiesto krásy maličkého údolia obkoleseného obrovskými zubiskami si všimol, že obzor je úzky a na dosah ruky, a zosmutnel, že je doma a má pocit vyslovenej uzavretosti. Marilo sa mu tiež, kto-

vie prečo, že jeho rodisku akoby sa nepáčil jeho učený návrat, ovenčený stetoskopom. Pod zimným ľadom bolo dosiaľ chladne neutrálne, ale teraz už nemal najmenšie pochybnosti: po rokoch strávených v Nemecku sa vrátil do nepriateľského prostredia. Po dlhých rokoch, keď v ňom tú dieru zapchá nenávisť a on príde obetovať k svätyni čierneho kamenného boha v chráme na kopci, pokúsi sa vyvolať v pamäti jari, ktoré strávil ako dieťa v raji, a aké to bolo, kým ďaleké cesty, hrudy a tanky neobrátili všetko hore nohami.

V to ráno, keď ho údolie, obalené v koberčeku ako v rukavici, udrelo do nosa, snažil sa nezmyselne tváriť, že sa nič nezmenilo. V tuhom mraze štvrtej hodiny a pätnástej minúty rannej teda vstal, predpísaným spôsobom sa umyl, obliekol, nasadil si otcovu perziánovú čiapku a odniesol koberček zvinutý do malej bachratej cigary do záhradky pri jazere pred ich starým tmavým domom a rozprestrel ho na čakajúcu hrudu. Pôda pod nohami sa mu videla klamlivo mäkká a vyvolávala v ňom pocit neistoty a zároveň šťastnej nevedomosti. „V mene Boha milosrdného, súcitného...“, úvodný verš, odriekaný so zopätými rukami pripomínajúcimi knihu, určitú časť jeho bytosti utešil, no inú, väčšiu, znepokojil, „... Chvála Bohu, Pánovi celého ľudstva...“, v tej chvíli si však spomenul na Heidelberg a s ním na Ingrid, skrátka jeho Ingrid, v ktorej tvári sa zračilo pohrdanie za to, že ako papagáj obrátený k Mekke melie stále to isté, i na svojich priateľov Oskara a Ilse Lubinovcov, anarchistov, zosmiešňujúcich jeho modlitbu svojimi antiideológiami, „... milosrdnému, súcitnému, vládcovi súdneho dňa!...“, Heidelberg, kde nielen študoval medicínu a politiku, ale dozvedel sa, že Indiu „objavili“ – tak ako rádium – Európania; dokonca aj Oskar obdivoval Vasca da Gama, a práve to napokon odlúčilo Adama Azíza od jeho priateľov, ich presvedčenie, že akoby ho vynašli ich predkovia, „... Teba uctieame a Teba o pomoc žiadame...“, tak na tom teda bol, hoci ich mal plnú hlavu, snažil sa